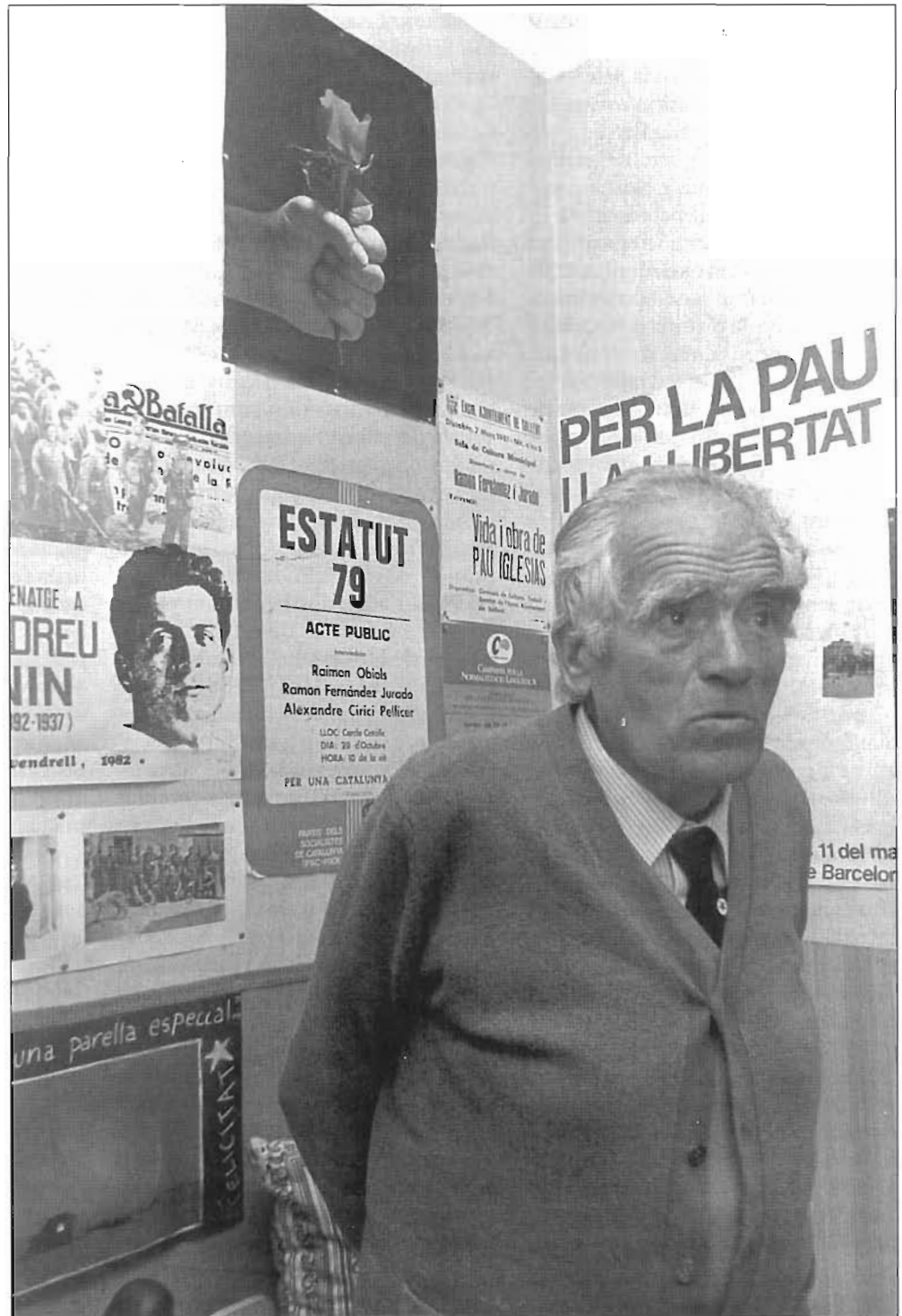

La terrible presó del Cànem

Entrevista a Ramon Fernández Jurado

Aquesta entrevista es va publicar al butlletí de l'Ateneu Popular La Flor de Maig al desembre de 1982. Com sigui que el seu protagonista, Ramon Fernández Jurado, militant històric del POUM, ja és mort, no podem tornar-la a fer, però fem servir les seves memòries per precisar el relat. L'entrevista formava part d'un programa d'història oral que Jaume Fabre i Josep Maria Huertas van fer per encàrrec del CEHI, organisme adjunt a la Universitat de Barcelona que procurava conservar materials de la història contemporània per al futur.

Ramón Fernández Jurado

Ramon Fernández Jurado, aleshores comandant republicà i militant del POUM –ara ho és del PSC– recorda aquells dies, quan va tornar del front on havia estat detingut.

... i aleshores em va venir el trasllat a Barcelona.

Quan va ser?
Al mes de juny.

Del 1939. Vas anar a la Model, evidentment.

No. A la Model ja no hi cabia perquè hi havien 14.000 homes. De totes maneres, primer m'hi van portar. Vaig anar des de l'estació de Sants fins a la Model lliure, tot sol. Els guàrdies civils caminaven cent metres endavant. Diu un: «¿Sabes dónde está la Modelo?» «Sí.» «Pues bueno, vamos hacia allí.» Jo me n'hagués pogut escapar. Vull dir que si hagués passat el cotxe d'algun amic, hauria pogut pujar tranquil·lament i escapar-me. He de dir, però, que anava amb croses per les ferides de les cames; els altres anaven emmanillats. Vaig tenir aquesta sort, que mai no em van emmanillar, potser perquè les manilles ja les duia amb les ferides. A la Model no ens van agafar perquè no hi cabíem, van dir. I aleshores ens van portat a la terrible –també– presó del Poblenou: el Cànem.¹

El Cànem, també estava ple?

Ple, però ens van agafar. L'especialitat del Cànem eren les pallisses. Jo he vist morir un home, un home boig de la Barceloneta, que havia

Cartilla de racionament del tabac que només podien tenir els homes.

Racionament del carbó durant el règim franquista

acabat boig pels bombardeigs, que li van matar la dona i els fills. Es deia Manuel. Es va tornar boig, però tot i així el van agafar i el van fotre allà, al Cànem. Aleshores, com que era un desgraciat, dormia tot pixat, a la porta del lloc que servia per fer les necessitats. I quan li entrava la bogeria era de nit, i saltava sobre els

companys, sobre la catifa humana. L'esperaven ja amb els peus, i l'anaven passant d'un a l'altre fins que, a cops de peu, tornava a adormir-se. Però és clar, amb tot allò li feien ferides i més ferides; i ell, amb les mans brutes dels pixats i de la caca, es tocava les ferides... Es va infectar i va morir. I quan ja estava

mort, el van embolicar amb un sac i se'l van emportar al Fossar Comú.² Un altre dia jo m'havia d'afaitar –portava dos dies de barba– i estaven a punt de tocar la campana per repartir el ranxo. Aleshores vaig anar al barber i vaig dir-li (era un home d'uns quaranta anys jo en tenia molts menys):³ «Què? Tindries temps d'afaitar-me?» I ell: «Sí, home, seu.» I pam, pam, em va afaitar. Aleshores, li vaig donar no sé si deu cèntims, que em penso que tampoc no els va voler. I després de menjar-me aquella menjussa que era el ranxo del Cànem, cony, vaig sentir crits. Era aquell home que m'acabava d'afaitar. S'havia assegut a la poltrona d'afaitar i tallar el cabell, s'havia posat una tovallola i s'havia degollat.

Ara que parles de degollar, és cert que un barber va degollar el comandant del Cànem?

No, no, segurament aquesta és una

altra versió del degollament d'aquest barber...

Coneixem un pres comú, que aleshores va ser considerat pres polític, Ricardo Martínez Valor. És valencià i ens va explicar aquesta història...

La devia somiar. El comandant es deia Juan Bruguero i era un bèstia, el monstre, el Hitler, l'Eichmann del Poblenou. Tenia una *querida*, i estava boig per ella. Cada dia s'estava fins a les tres o les quatre de la matinada amb ella i, quan arribava al Cànem, no havia dormit. Venia amb els ulls inflats per la son que duia a sobre. Arribava amb una pellissa d'aquestes blaves, amb uns galons negres i deia als seus *machacas*: «Traedme uno, traedme uno.» I el «traedme uno» era que els tipus sortien i el primer desgraciat que veien el portaven a don Juan. Li havien de portar, perquè si no, els

maltractava, als seus ajudants. Agafava l'home que li havien dut i li deia: «¿Qué has hecho, hijo de puta?» I és clar, l'«hijo de puta» no havia fet res. Un ajudant deia: «Pues el hijo de puta ha tirado papeles al suelo.» «¿Ah! ¿Con qué has tirado papeles al suelo, hijo de puta?» Pim, pam, li fotia la gran bufetada. I el tipus queia a terra. Perquè, encara que no havia dormit, Juan Bruguero tenia molta força. Bé, aquell home caigut a terra rebia a més puntades de peu per tot el cos, a les cames, al cul, als collons... fins que estava estabornit i don Juan els deia: «Va, lleváoslo.» El fotien fora, estirat, i tots de lluny, a cinquanta metres, ens el miràvem. Aleshores, venia algú amb una galleda d'aigua i la llançava a sobre de l'apallissat. Mentrestant, deien que don Juan es posava a plorar, fins que es quedava adormit. Llavors, dormia dues o tres hores. I així molts dies.

I aquest era el que manava al Cànem?

Era el cap suprem de la presó del Cànem.

A les seves memòries explica que la seva mare el va visitar i que va formar colla amb alguns companys del POUM que també hi eren, com ara Eugeni Fuster, àlies *el Negre*, que es va quedar palplantat en veure'l, perquè a Fernández Jurado se l'havia donat tant per mort que fins i tot una publicació del partit n'havia tret una nota necrològica. Evoca també que s'hi va constituir un grup de gent que cantava caramelles i també romances de sarsuela, en especial un cor de *Bohemios*, d'Amadeu Vives, aquell que diu: «En pos de la alegría cantamos

Núm. de la tienda	COMERCIOS		4 personas
en que deberá abastecerse de			N.º orden tienda para la compra
	(Aceite) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	
	(Arroz) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	
	(Azúcar) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	
	(Bacalao) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	18
	(Café) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	3
	(Carne) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	
	(Legumbres secas) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	
3360	(Legumbres cocidas) Comercio de D. <u>Casa "Lola"</u>	calle <u>M. Aguado n.º 62</u>	800
	(Pan) Comercio de D. <u>J. RIERA, n.º 855</u>	calle <u>Paseo Triunfo 78</u>	10
	(PASTA) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	
	(PASTA) Comercio de D. <u>JUAN SARRA</u>	calle <u>P. Triunfo 82 - P. N.º</u>	

La misèria, l'escassetat i les cartilles de racionament van ser els trets característics dels anys de postguerra al Poblenou (aquí, apareix una relació de comerços del barri).

sin cesar / llevando en nuestros pechos amor y libertad», i subratlla que el cor repetia ben fort la darrera paraula, «libertad», fins al punt que semblava un míting.

Quan van examinar la teva causa i et van jutjar, et van condemnar a trenta anys. On et van dur?

Em van jutjar el dia del meu sant, el 31 d'agost. Em van condemnar i em van portar a la Model. Quan hi arribaves, et preguntaven: «¿Cuánto te han puesto?» Aleshores, podies dir la veritat o no. Si deies trenta anys, et fotien a la quarta galeria, amb els condemnats a mort. Jo no ho sabia això, però vaig pensar que potser era millor dir-ne menys, sense saber ben bé per què. Ningú

no consultava res, al nostre país les coses sempre han anat una mica així. Total, que vaig dir vint anys i vaig anar a una galeria més tranquil·la.

Va escriure, només arribar, una carta a la seva mare en la qual deia que la Model era millor que el Cànem: «Es dorm millor i és més net.»

NOTES

1. El Cànem és el nom popular de la fàbrica de filatures de jute de la família Godó, propietària del diari La Vanguardia. Després de la Guerra Civil va ser utilitzat com a presó. La fàbrica va tancar, però l'edifici, repartit entre petites indústries, es manté en el seu emplaçament de Lull - Llacuna - Ramon Turró.

2. Els morts sense família o sense recursos eren enterrats al Fossar Comú, avui molt millorat i transformat en el Fossar de la Pedrera, nom menys pejoratiu. A més, és ben cert que l'indret era antigament una pedrera de Montjuïc.

3. Ramon Fernández Jurado (Almeria, 1914 - Castelldefels, 1984) va deixar unes Memòries d'un militant obrer (1930-1942), publicades per l'editorial Hacer.